

Sorsok és életképek az autonómia földjén

Négynapos tanulmányúton Bolzanóban, Dél-Tirol fővárosában

FERENCZ ZSOLT

Izgatottan vártam az indulást, valami azt súgta: a tanulmányi hét, túl azon, hogy általam eddig nem ismert helyszíneket rejt, érdekes embereket és témákat tartogat számomra, saját határait is tágítani fogja. Az első repülés élménye, az egyedül, idegen nyelven és „idegenben” való boldogulás gondolata egyaránt furcsa, némiképp ijesztő érzéseket táplált bennem, de mivel az események gyorsan követték egymást, időm sem volt túl sokat filozofálni rajtuk. Repülőjegy-vásárlás után el is indult a „lavina”: némi segítséggel megterveztem az útvonalat, miszerint Bergamóból autóbusszal utazom tovább Milánó központjába, majd onnan vonattal folytatom az utat Veronán át Bolzanóig. S bár hihetetlennek tűnik, mindez ugyanilyen zökkenőmentesen zajlott a gyakorlatban is, köszönhetően az olasz közlekedési hálózat kiváló működésének, így az öt-tíz perces átszállási szünetekben csupán arra panaszkodhattam (volna), hogy jóformán időm sincs úgy istenigazából beleszippantani az élvezetek és a szerelmesek városainak levegőjébe.

Látvány tekintetében nincs hiány erre felé, nyugtázom mármár megnyugodva, s a Keleti-Alpok hegyvonulatára, a Dolomítok biztosságot árasztó védelmére „bízom magam”, miközben a vonat szinte hangtalanul szeli át a városokat és a falvakat, el egészen Bolzanóig. Dél-Tirol fővárosában 100 ezren élnek, túlnyomóan (a 2001-es népszámlálás adatai szerint 72,59 százalék) olaszok, 26,62 százalékos a német és 0,79 százalékos a latin lakosság aránya. A tartomány esetében éppen fordított a helyzet: a 460 ezres összlakosságból 69,15 százalék német, 26,47 százalék olasz, 4,37 százalék a latin közösség aránya.

Együtt a csapat, irány az EURAC!

Az Európai Unió országaiban élő mintegy 50 milliós nemzeti kisebbséget képviseltük mi néhányan, a 2001-ben megalakított Kisebbségi és Regionális Nyelvű Napilapok Egyesülete (MIDAS) négynapos tanulmányútján: Raj-

mund Klonowski a litvániai *Kurier Wilenski* című lengyel lap-tól, Kenneth Myntti a finnországi *Vasabladet* nevű svéd újságtól, Aljosa Fonda a trieszti szlovén *Primorski Dnevnik*től érkezett, Romániából pedig két személy volt még jelen, a *Bihari Napló* képviselőjében Szeghalmi Örs, valamint Christine Chiriac, az *Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien* című német napilap brassói munkatársa. Az egyesületnek 30 sajtótermék a tagja, ezek Spanyolországban, Olaszországban, Svájcban, Németországban, Dániában, Horvátországban, Finnországban, Lettországban, Litvániában, Szlovákiában és Romániában jelennek meg 12 különböző nyelven, emellett további „jelentkezőket” Walesből, valamint Közép- és Kelet-Európából is várunk. A korábbi évektől eltérően, amikor kizárólag újságírók vettek részt a látogatások valamelyikén, idén a budapesti Andrassy Gyula Német Nyelvű Egyetem három diákjának – Hittner Krisztinának, a Marosvásárhelyről származó Demeter Blankának és a németországi Sebastian Sparwassernek – is lehetősége nyílt bekapcsolódni.

Szerencsés véletlen helyett tudatos tervezés eredménye volt Günther Rautz MIDAS-főtitkár és csapata részéről, amikor *A bizalom erősítése kulturális eszközökkel többetnikumú közösségekben (Generating Trust by Means of Culture in Multi-ethnic Environment)* című projekt köré (is) szervezték a programot: ennek lényege, hogy minél több emberben tudatosítsák az európai intézmények közötti együttműködés és integráció fontosságát, a különböző etnikumú személyek és intézmények közötti párbeszéd szükségességét. Az idén májustól 2012 októberéig zajló projekt támogatója az Európai Unió, lebonyolításában pedig a szlovákiai Védőőlp Alapítvány, a kolozsvári Transzit Alapítvány, a budapesti A38 Egyesület és a bolzanói EURAC Kisebbségjogi Intézet vesz részt. Ez utóbbi helyszínen tartott előadást november 8-án, az esti órákban a nagyszabású születésű Dan Perjovschi, a 22 című hetilap szerkesztője és illusztrátora, akinek többek mellett az Amerikai Egyesült Államokban, Portugáliában, Spanyolországban, Mexikóban és Kíná-

Az Athesia kiadóvállalat széleskörű tevékenységét Harald Werth mutatta be

ban is voltak már kiállításai. Az EURAC-palota falaira festett rajzain ezúttal, a projekthez igazodva a kisebbség és a többség sajátos megjelenítésére vállalkozott, szem előtt tartva a kérdést: vajon miként képes befolyásolni a művészet, a kultúra Dél-Tirolt, Európát, a világot? A válasz pe-

bosznia-hercegovinai és tibeti intézményekkel. A személyzet száma is bővült, a '90-es évek végére már 75 személyt foglalkoztattak, kicsinek bizonyult tehát a korábbi tér. A 2005-ben „elfoglalt” hatalmas épületben ma már több mint kétszázan dolgoznak, s az akadémia három éve immár

ról is, egészen az 1992-es „végső megegyezésig”. Hosszú és göröngyös út vezetett az autonómia kivívásáig, amely korántsem volt mentes az országon belüli konfliktusoktól és a nemzetközi politikai palettán lejátszódott tanakodásoktól, de megérte: a németek, az olaszok és a latinok békes, etnikai konfliktusoktól mentes, törvény által szabályozott együttélése modellértékű ma már a világ különböző pontjain élő kisebbségek számára.

A Bolzanóban töltött négy nap nyilván kevés volt ahhoz, hogy a valóságban megmutató bizonyítékokról számoljak be, annál is inkább, hiszen a tartomány fővárosában éppen olaszok élnek túlnyomó többségben. Ugyanakkor a német és az olasz nyelv párhuzamosságán alapuló elvek – az állami intézmények alkalmazottainak etnikai arányosságot tükröző összetétele, a német és az olasz nyelv egyforma ismerete és az ügyfél anyanyelvén való ügyintézés – tesztelésére turistaként vajmi kevés lehetőség nyílik, szerencsésnek érezheti magát az ember, ha valamelyik étteremben, pizzériában vagy kávézóban egyáltalán angolul sikerül kommunikálnia az alkalmazottakkal. Kapóra jött viszont a magyarországi Dabis Attilával való megismerkedésünk, aki az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának mesteris hallgatója, és erasmusos szakmai gyakorlat keretében tartózkodik Dél-Tirolban. Eddigi tapasztalatairól érdeklődve megtudok egyet s mást az itt élőkről, például azt, hogy minél kisebb vagy minél északra helyezkedik el egy adott település, annál nagyobb arányban lakják német anyanyelvűek; a városokban, így Bolzanóban is az olaszok vannak többségben. Bár az etnikai arányosság elve miatt időnként tapasztalhatók elégedetlenségek az olaszok irányából, mint mondja, ezek azért sem fejlődnek „komolyabb ellenállássá” az autonómiával szemben, mert a gazdasági jólét stabilizálja a rendszert, a jólétekből pedig a helyi olaszok is kiveszik bőven a részüket.

Dan Perjovschi rajzai díszítették az EURAC-palota falait

dig igencsak komplex, véli a művész, aki szerint az emberek világszemléletére hatással lehetnek a rajzok, megszólítják, gondolkodóba ejtik a látogatókat.

A kutatás, az alkotás és a szakképzés korszerű intézményében, az Európai Akadémián vagyunk, ahol nagyszerű felfedezéseket tehet a tudomány művelője az alkalmazott nyelvészet, a kisebbségek és az autonómiák, a menedzsment és a vállalati kultúra, valamint az élettudományok területén. Az EURAC Dél-Tirol tartományi kormánya kezdeményezésére alakult meg 1992-ben, eleinte mindössze 12 alkalmazottal működött. Az intézetben zajló munkálatok eredményeként hatvan dél-tiroli közéleti személyiség 1997-ben alapította meg a bolzanói szabadegyetemet (Free University of Bozen/Bolzano), amelynek folyamatos bővítéséből is kivette részét az akadémia. Az évek során újabb kutatási irányokkal egészült ki az EURAC tevékenysége, partnerkapcsolatot építettek ki németországi, ausztriai,

a tartományon kívül – Rómában, Szarajevóban és Pristinában – is üzemeltet irodákat.

Aki több mint turistaként szemléli a helyzetet

Megírták már többen s bőven Dél-Tirol történelmét, részletesen kitérve az első világháború végétől az 1990-es évek elejéig tartó időszak eseményeire: könyvtárnyi szakirodalom született arról, miként csatolták le a térséget Ausztriától, és kapcsolták Olaszországhoz, majd a fasiszmus idején zajló betelepítési politikáról s a német kisebbséget érintő elnyomásokról, de szóltak az angolok hatására 1946-ban megkötött külügyminiszeri egyezményről, a Gruber-De Gasperi paktumról, az 1948-as első autonómiastátumról, a '60-as években végbement harcokról és folyamatos egyeztetésekről, a második, 1972-es autonómiastátumról, majd az ezt követő időszak történései-

Ősszel is gyönyörű színekben pompázik a táj